

СРАВНЕНИЕ МЕЖДУ ОСПОРВАНЕТО ПО АДМИНИСТРАТИВЕН РЕД И СЪДЕБЕН РЕД

Денис Ходжов

Студент III курс, Юридически факултет
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме: Оспорването на административните актове е фундаментална правна процедура, чрез която се осигурява защита на правата и законните интереси на гражданите и юридическите лица в България. Административнопроцесуалният кодекс (АПК) и Конституцията на Република България (КРБ) установяват рамката за тази защита, предоставяйки два основни начина за оспорване: административен и съдебен ред. Целта на тази статия е да разгледа подробно тези два начина, като се фокусира върху техните правни основи, процедурите, сроковете и последиците, които те имат за засегнатите страни.

Ключови думи: общ административен акт, индивидуален административен акт, нормативен административен акт, процедура за оспорване, съдебен ред, административен ред.

COMPARISON BETWEEN ADMINISTRATIVE AND JUDICIAL PROCEEDINGS

Denis Hodzhov

Student, Faculty of law
Plovdiv University

Abstract: The contestation of administrative acts is a fundamental legal procedure through which the rights and legitimate interests of citizens and legal entities in Bulgaria are protected. The Administrative Procedure Code (APC) and the Constitution of the Republic of Bulgaria (CRB) establish the framework for this protection, providing two primary methods of contestation: administrative and judicial review. The purpose of this article is to examine these two methods in detail, focusing on their legal foundations, procedures, time limits, and the consequences they entail for the affected parties.

Key words: general administrative act, individual administrative act, normative administrative act, challenge procedure, judicial procedure, administrative procedure.

1. Правна Основа и Конституционни Гаранции

1.1. Административен Ред

Административнопроцесуалният ред за оспорване на административни актове се корени в конституционната гаранция от чл. 120, ал. 2 на КРБ¹, който предвижда обжалваемост на всички административни актове, засягащи гражданите и юридическите лица. Тази клауза е допълнена от чл. 147, ал. 1 на АПК², който определя правото на оспорване на актове, които нарушават права или законни интереси, или пораждат задължения.

¹ Конституция на Република България, обн., ДВ, бр. 56 от 13 юли 1991 г., посл. изм. от август 2024 г.

² Административнопроцесуален кодекс, обн., ДВ, бр. 30 от 11 април 2006 г., посл. изм. от 8 декември 2023 г.

- **Процедура:** Жалбата/протестът се подава непосредствено пред по-горестоящия административен орган, който е издал акта или пред орган, определен от специален закон. Жалбата или протестът трябва да се подадат в 14-дневен срок от съобщаването на акта, с изключение на мълчалив отказ, където срокът е едномесечен.
- **Право на оспорване:** Възможността за оспорване е предоставена на всеки, чиито права или интереси са засегнати.

1.2. Съдебен Ред

Съдебният ред за оспорване на административни актове е регулиран от Дял 3, Глава 9 на АПК, конкретно от чл. 126 до чл. 154 и по-нататък. Този ред е подкрепен от конституционните разпоредби за защита на правата (чл. 56, изр. 1 от КРБ), като съдебната власт е задължена да осигури тази защита (чл. 117, ал. 1 от КРБ).

- **Процедура:** Оспорването се осъществява чрез иск пред административния съд, който е компетентен според подсъдността определена в АПК.
- **Право на защита:** Всеки гражданин или организация, чиито права или интереси са нарушени, има право да потърси съдебна защита.

2. Процедури и Срокове

2.1. Административен Ред

- **Процедура:** Оспорването по административният ред започва с подаване на жалба пред по-горе стоящия орган. Това е първоначален стъпка, която може да доведе до изменение, отмяна или потвърждение на акта.
- **Срокове:** Стандартният срок за подаване на жалба е 14 дни от съобщаването на акта (чл. 84, ал. 1 АПК). При мълчалив отказ или съгласие, срокът е един месец от изтичане на срока за издаване на акта (чл. 84, ал. 2 АПК).
- **Възобновяване на срокове:** В случаите, предвидени в чл. 88, ал. 1, т. 2, жалбоподателят може да поиска възстановяване на пропуснатия срок за обжалване в рамките на 7 дни след като бъде уведомен за прекратяването на производството. Това е възможно, ако срокът е пропуснат поради непредвидени обстоятелства. Заедно с искането трябва да се подаде и върнатата жалба. Като това искане се разглежда от орган компетентен да разгледа жалбата.

2.2. Съдебен Ред

- **Процедура:** Съдебният процес за оспорване на административен акт включва подаване на иск пред административния съд, разглеждане на делото и издаване на съдебно решение.
- **Срокове:**
 - **Индивидуални административни актове:** 14 дни от съобщаването на акта (чл. 149, ал. 1 АПК).
 - **Мълчалив отказ или съгласие:** Един месец от изтичане на срока за издаване на акта (чл. 149, ал. 2 АПК).
 - **Нищожни актове:** Могат да се оспорват без ограничение във времето (чл. 149, ал. 5 АПК).

- **Възобновяване на срокове:** В рамките на 7 дни от уведомяването за оставяне на жалбата без разглеждане може да се поиска възстановяване на срока, ако той е пропуснат поради непредвидени обстоятелства или поради действия на администрацията, които са въвели жалбоподателя в заблуждение. Искането може да бъде подадено и заедно с жалбата. В искането за възстановяване трябва да се посочат всички доказателства, които подкрепят основанията за пропускателна грешка. Решението, с което искането за възстановяване е отхвърлено, подлежи на обжалване чрез частна жалба. Ако искането бъде уважено, това решение може да бъде обжалвано заедно с окончателното решение по делото.

3. Подсъдност и Компетентност

3.1. Административен Ред

- **Компетентност:** Определя се от административния акт или от специални нормативни актове, които уреждат дейността на административните органи. Това може да включва вътрешни правила на даден орган или специални закони.

3.2. Съдебен Ред

- **Подсъдност:** Административните съдилища са компетентни да разглеждат искания за издаване, изменение или отмяна на административни актове (чл. 128 АПК). Родовата подсъдност е определена в чл. 132 АПК, където се разграничава между административните съдилища за първоинстанционни дела и Върховния административен съд (ВАС) за касационни дела и други специфични случаи.

4. Основания за Оспорване

4.1. Административен Ред

- **Основания:** Жалбата се основава на нарушения при издаването на акта, като неспазване на процедурата, неправилност в съдържанието или нарушение на материалноправни разпоредби.

4.2. Съдебен Ред

- **Основания:** чл. 146 на АПК определя основанията за оспорване, включително:
 - Липса на компетентност;
 - Неспазване на установената форма;
 - Съществено нарушение на административно производствени правила;
 - Противоречие с материалноправни разпоредби;
 - Несъответствие с целта на закона.

5. Същност и Последствия

5.1. Административен Ред

- **Същност:** Представлява вътрешно административно средство за корекция, което може да доведе до промени в акта без намеса на съда.
- **Последствия:** Решението се ограничава в рамките на административната система. Ако не удовлетвори заинтересованата страна, може да последва съдебно оспорване.

5.2. Съдебен Ред

- **Същност:** Съдебното оспорване осигурява независима проверка на законността на административния акт от страна на съда, което предоставя по-висока степен на защита.
- **Последствия:** Решенията на съда имат по-широк обхват и задължаващо действие, което може да повлияе върху бъдещата практика на административните органи. Съдебното решение може да обяви акта за нищожен, да го отмени или измени, или да отхвърли оспорването.

6. Не подлежат на оспорване

6.1 Административен ред

Не подлежат на оспорване по административен ред актове на президента, председателя на Народното събрание, министерски съвет, министър-председателя, заместник-министър председателите, министрите и ръководителите на други ведомства и органи непосредствено подчинени на Министерски съвет, управителя на Българската народна банка, председателя на Сметната палата, Висшия съдебен съвет, областните управители, актове за които в специален закон е предвидено оспорване направо пред съд и актове на органи, които нямат по горе стоящ административен орган³.

6.2 Съдебен ред

Не подлежат на съдебно оспорване административни актове, с които непосредствено се осъществяват външната политика, отбраната и сигурността на страната, освен ако в друг закон е предвидено друго (чл. 128, ал. 3 АПК).

7. Сравнителен Анализ

- **Ефективност:** Съдебният ред предлага по-силно средство за защита чрез независима и специализирана съдебна инстанция. Административният ред може да бъде по-бърз, но често е ограничен в своята ефективност;
- **Достъпност:** Административният ред е често първоначален и по-лесен за достъп, но съдебният ред предоставя по-широки възможности за правна защита, особено при сложни или контроверзни случаи.
- **Суспензивен ефект:** При съдебно оспорване, жалбата обикновено спира изпълнението на акта (чл. 166 АПК), което не е задължително при административното оспорване, освен ако специален закон не предвижда друго. При административното оспорване жалбата или протестът не спират автоматично изпълнението на акта, освен ако изрично не се предвиди друго или ако всички страни са съгласни за предварително изпълнение, а при съдебно оспорване, оспорването спира изпълнението на акта, освен в случаите, когато е допуснато предварително изпълнение, което съдът може да спре по искане на оспорващия.

³ Лазаров, К., Тодоров, И. Административен процес, С., Сиела, 2022 (Lazarov, K., Todorov, I. Administrativen protses, S., Siela, 2022)

Заключение

Оспорването на административни актове по административен и съдебен ред предоставя различни нива на защита и процедурни възможности за гражданите и юридическите лица. Докато административният ред предлага бърза вътрешна корекция, съдебният ред гарантира независима и обективна проверка на законността, което е критично за поддържане на правовата държава. Разбирането на нюансите между двата начина за оспорване е от съществено значение за правилния избор на процедура при защита на правата и интереси.